

YA HAYIR SÖYLE, YA SUS!

“Söz, anlaması için muhtaç olan kişiye söylenir. Söz söylemeden anlayan kişiye söz söylemeye ne lüzum var? Gökler, yerler anlayan kişiye hep sözdür.”
(Hz. Mevlâna)

Ashabdan Ubâde bin Samit anlatıyor:

“Bir gün Allah Resûlü, ashabıyla birlikte yola çıkmıştı. Resûlüllah bir deve üzerindeydi. Hiç kimse Allah Resûlünün önüne geçmiyordu. Muaz bin Cebel:

– Ya Resûlallah! Allah bizim canlarımızı sizden önce alsın. Bize yokluğunuzu göstermesin. Ama bizden önce vefat ederseniz, geride kalan bizlere hangi ibadeti tavsiye edersiniz? Allah yolunda cihada mı önem verelim, dedi. Allah Resûlü:

“Allah yolunda cihada devam ediniz.” Muaz bunun üzerine:

– Anam babam size feda olsun! dedi. Efendimiz (s.a.s.):

– Allah yolunda cihad güzel bir şey. Fakat insan için bundan daha üstünü var, buyurdu. Muaz bin Cebel:

– Oruç ve sadaka mı? diye sual etti:

– Oruç, zekât ve sadaka... Bunlar da güzel şeyler. Fakat insanlar için bunlardan da güzeli var., buyurdu.

Muaz bin Cebel, bildiği bütün hayırları saydı. Hepsine de Allah Resûlü:

– Bundan daha hayırlısı, daha önemlisi var, cevabını verdi. Muaz:

– Ya Resûlâllah! İnsanlar için bu saydıklarımın daha hayırlı olan şey nedir? diye sordu.

Allah Resûlü ağzını işaret ederek:

– Susmak... Konuşunca da yalnız hayır konuşmak, buyurdu.

Muaz hayret ve merakla:

– Dillerimizle söylediklerimizden hesap mı sorulacak bizlere? Konuştuklarımız o kadar önemli mi? dedi. Allah Resûlü:

– Elbette... İnsanları cehenneme yüz üstü düşürecek şey, dillerinden başkası değildir. Allah'a ve âhiret gününe inanan ya hayır söylesin ya da sussun!...²

Dil; Allah'ın insanoğluna lütfettiği en büyük nimet ve ona nakşettiği en ince sanatlardan biri... Dil, yerine göre bir rahmet, yerine göre de bir belâ ve musibet...

² Bkz. Buhârî, "Edeb", 31, 85, "Rikak", 23; Müslim, "Îmân", 74, "Lukata" 14. Ayrıca bkz. Ebû Dâvûd, "Edeb", 123; Tirmizî, "Kiyâmet", 50.

Dil, vücutta küçük bir organ olmasına rağmen yaptığı ve sebep olduğu işler itibariyle de derin, tesirli ve kalıcı fonksiyonlara sahip...

Kelime-i tevhid, tesbih, tekbir, zikir ve tevbeler, hayırlı sözler... Hepsi dil vasıtasıyla olmakta... Öte yandan insanın ebedî helâkini hazırlayan küfür ve küfüran sözleri, Allah'a ve Resûlü'ne sövgüler, sosyal hayatı zehirleyen küfür, yalan, iftira, suizan, gıybet, dedikodu, alay gibi kötü hasletler de dil yoluyla gerçekleşmekte...

Sevgili Peygamberimiz (s.a.s) dil konusunda pek çok ikaz ve tavsiyede bulunmuştur.

Bir keresinde kendisine "Hakkımda en çok korktuğun şey nedir?" diye soran Süfyân b. Abdullah'a (r.a.) mübarek dilini (eliyle) tutarak "İşte budur!" cevabını vermiştir.³

Peygamberimiz (s.a.s), İnsanoğlunun hatalarının çoğunun dilden kaynaklandığını⁴ belirterek dilin afetlerine karşı uyarmıştır. Bir defasında kendisine, insanlara cenneti en çok kazandıran amel hangisidir? diye sorulduğunda; "İyi ahlâktır." buyurdu. Bir seferinde de, insanların, Cehennem'e girmelerine en çok sebep olan amel hangisidir? denildiğinde "Ağız (dil) ve ağız arasıdır." buyurdu.⁵

³ Tirmizî, "Zühd", 60; İbn Mâce, "Fiten", 12.

⁴ Nureddin el-Heysemî, *Mecmaü'z-zevâid*, thk. Abdullah Muhammed ed-Dervîş, Beyrut 1414/1994, X, 538; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-ummâl*, Beyrut 1405/1985, 549, 556.

⁵ Tirmizî, "Birr", 62; İbn Mâce, "Zühd", 29.

Erenlerin “elin tek, dilin pek, belin berk tut” diye ifade ettiği eline, beline ve diline sahip olma hassasiyetine dikkat çeken Hz. Peygamber, bir defasında da “*Özür dilemek zorunda kalacağın bir sözü söyleme!*”⁶ diyerek sözü ölçülü ve tartarak söylemeye, “*Müslüman, elinden ve dilinden herkesin emin olduğu kimsedir.*”⁷ diyerek dilin afetlerine dikkat çekmişlerdir.

*“Bana benden olur, her ne olursa
Başım rahat olur, dilim durursa.”* der Şair.

İslam inancıyla zenginleşen kültürümüzde “Dokuz kere yutkun, bir kere söyle!” “Bilirsen güzel kelâm söyle ibret alsınlar, bilmezsen sükût eyle adam sansınlar.” ve “Allah, insanoğluna bir ağız, iki kulak vermiştir. ‘Bir konuş iki dinle’ demektir.” gibi onlarca altın öğüt vardır.

Vadi Çiçekli “ne adamlar var” şiirinde, konuşması açısından insanları dört gruba ayırır:

*“adamdır konuşur dereden / bıktırır gider / kendi
dinler kendisini;
adamdır konuşur saklıdan / sövdürür gider / rezil
eder kendisini;
adamdır konuşur usuldan / sevdirebilir gider / vezir
eder kendisini;
adamdır konuşur gönülden / sır olur gider / feda
eder kendisini.*

⁶ İbn Mâce, “Zühd”, 15

⁷ Buhârî, “İmân”, 5, Müslim, “İmân”, 65,66.

Netice itibarıyla dili muhafaza etmek, kalbin aynası olan dili nahoş sözlerden, yalan, gıybet gibi kötü hasletlerden, kırıcı ifadelerden arındırmak gerek.

ÜÇLÜ FİLTRE

Bir zamanlar bir bilgeye, yolda rastladığı bir tanıdığı heyecanla yaklaştı ve şöyle dedi:

“Arkadaşınla ilgili ne duydum, biliyor musun?”

“Biraz bekle”, diye cevapladı onu. “Bana duyduğun şeyi anlatmadan önce seni küçük bir sınavdan geçirmek istiyorum. Buna üçlü filtre deniliyor.”

“Üçlü filtre mi? Ne demek bu?”

“Bana arkadaşımınla ilgili konuşmaya başlamadan önce, söyleyeceğin şeyleri değerlendirmek için iyi bir fırsat olabilir. O yüzden ona üçlü filtre diyorum.”

“Birincisi, ‘gerçek filtresi’ Yani, bana anlatacağın şeylerin tam anlamıyla gerçek olduğundan emin misin?”

“Hayır” diyerek kekeleydi adam. “Şey, aslında bunu sadece duydum.”

“Yani, duyduğun şeyin gerçekten doğru olup olmadığından emin değilsin.” O zaman ikinci filtreye geçebiliriz.

Arkadaşım hakkında bana anlatacağın şey ‘iyi’ bir şey mi?”

“Hayır, tam aksine” diyen adamın sözünü bilge şöyle kesti:

“O halde, bana arkadaşım hakkında gerçek mi değil mi, emin olmadığın kötü bir şeyi anlatmak istiyorsun. Bir de üçüncü filtreye bakalım: ‘Fayda filtresi.’”

“Bana arkadaşımın ilgili anlatacağın şey benim işime yarar mı?”

Adam boynunun büktü ve “Doğrusunu söylemek gerekirse, hayır!” dedi. Bilge bu ayaküstü sohbeti bilgece bir cümleyle sona erdirdi ve yoluna devam etti:

“Eğer bana söyleyeceğin şey doğru değilse, iyi değilse ve faydalı değilse, söylemenin bir anlamı kalır mı?”



Hikâye neler söyler:

Başkaları hakkında konuşacaksak, biz de kendimizi üçlü testten geçirelim.

Kötü, yararsız ve gerçekliğinden emin olmadığımız sözleri taşımayalım ve başkalarına söylemeyelim.